

Дяків Х. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

**КОМУНІКАТИВНИЙ ШУМ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ
НА ПЕРЕБІГ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю**

У статті проаналізовано вплив дискурсивного середовища на виникнення комунікативних девіацій у відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах. Зокрема увагу зосереджено на вивченні комунікативного шуму як порушення комунікації у фізичному і фізіологічному аспектах, враховуючи лише такий шум, який не залежить від інтерв'юера і респондента та якого неможливо уникнути у певній ситуації. Встановлено, що у спортивних відеоінтерв'ю переважають як фізичний шум: гамір на стадіоні або у фан-зоні, голоси сторонніх осіб, обірвані репліки в обох лінгвокультурах, погана якість зйомки (в українській лінгвокультурі), перешкоджання сторонніх осіб, сторонні предмети (частіше у німецькій лінгвокультурі); як фізіологічний шум: вади мовлення, природна погана дикція, порушення мовлення в обох лінгвокультурах. У «зіркових» відеоінтерв'ю домінують фізичний шум: фоновий шум на концерті, вечірці чи вулиці, перебування респондента у колі інших осіб, перешкоджання сторонніх осіб зйомці, одночасне мовлення інтерв'юера і респондента, втручання в інтерв'ю працівників студії (в обох лінгвокультурах), погана якість через раптовість інтерв'ю без попередньої домовленості (в українській лінгвокультурі); фізіологічний шум: вади і порушення мовлення (обидві лінгвокультури), алкогольне і наркотичне сп'яніння знаменитостей, ускладнені умови зйомки і мовлення (у німецькій лінгвокультурі). Для політичних відеоінтерв'ю комунікативний шум є найменш поширеною перешкодою, однак як фізичний шум наявні одночасне мовлення інтерв'юера і респондента, гамір у залі засідань, на вулиці, швидкий темп запитань через обмежений ефірний час (в обох лінгвокультурах), перешкоджання сторонніх осіб, одночасно висловлені запитання кількох журналістів (в українській лінгвокультурі). Як фізіологічний шум характерні вади мовлення, зумовлені станом здоров'я (в українській лінгвокультурі). У результаті засвідчено, що комунікативні девіації, спричинені комунікативним шумом, мають більше спільного, аніж відмінного у досліджуваних лінгвокультурах.

Ключові слова: комунікативний шум, дискурсивне середовище, відеоінтерв'ю, українська лінгвокультура, німецька лінгвокультура.

Постановка проблеми. У сучасній журналістиці інтерв'ю і надалі залишається популярним жанром ЗМІ, а його проведення у ситуації тут і тепер – це показник актуальності, реальності і правдивості. З одного боку, таке інтерв'ю зображає «живу» ситуацію спілкування, з іншого боку, комунікативний шум, який виникає в інтерв'ю, спричиняє комунікативні девіації, які спотворюють інформацію або ж вимагають її уточнення, що перешкоджає успішному спілкуванню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття комунікативного шуму часто уживають поруч із суміжними поняттями порушень, перешкод, бар'єрів, девіацій, невдач, помилок тощо. Воно є «наскрізним для комунікативної ситуації, тому він (комунікативний шум – примітка Х.Дяків) може виникати не лише в каналі або в коді (як про це писав Р.Якобсон), а й формуватися на підставі розбіжностей цілей, тезаурусів партне-

рів спілкування, конфліктогенних маркерів тощо» [6, с. 684]. Особливе значення у дослідженні комунікативного шуму мають роботи Ф. Бацевича [1], В. Вівера і К. Шеннона [9], У. Еко [8], С. Кушнерук [3], А. Леонтєва [4], І.Морозової [5], О. Селіванової [6].

Формулювання цілей. Мета статті полягає у виявленні й аналізі комунікативного шуму як фактора впливу дискурсивного середовища на перебіг спортивних, «зіркових» і політичних відеоінтерв'ю в українській та німецькій лінгвокультурах.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці під поняттям дискурсивного середовища розуміють усі ті інформаційні фактори, під впливом яких відбувається інтерв'ю, оскільки «природна мова, своєю чергою, є найбільш потужним та гнучким з-поміж інших знакових систем знаряддям конструювання мовної особистості, під час

якого мовні знаки взаємодіють зі знаками інших семіотичних систем, створюючи дискурсивне середовище, що є надзвичайно насиченим інформаційно» [7, с. 278]. У такому середовищі відбувається «пошук, опрацювання та обмін інформацією і воно є середовищем самоорганізації» [2, с. 305]. Чинники дискурсивного середовища у порівнянні з моделями інтерв'юера і респондента – це ті складові мовленнєвого жанру відеоінтерв'ю, які фактично не підлягають зміні.

Комунікативний шум (або інформаційний) – це різні форми перекручування, деформування, змін у повідомленнях, сукупність факторів, які ускладнюють процес передавання та / чи сприйняття інформації в комунікації. Загалом – це первинно фізіологічні, маніпулятивні, психологічні та семантичні шуми [1, с. 223]. У «новій» журналістиці поняття комунікативного шуму є невід'ємним елементом «живого» інтерв'ю і подачі фактів, а відтак не спричиняє невдач. Однак такі порушення передачі сигналу від інтерв'юера до респондента часто зумовлюють неправильне отримання повідомлення. У відеоінтерв'ю виокремлюємо лише фізичний (вплив зовнішніх факторів) і фізіологічний (зумовлений вадами мовлення чи хворобою) шум. Поняття психологічного (ментальні й емоційні стани) і семантичного (використання іноземної мови або термінології) шумів перетинаються і накладаються на комунікативні девіації, спричинені інтерв'юером і респондентом. Тому вважаємо доцільним розглядати як фактичний шум лише фізичний і фізіологічний шуми.

І. Зважаючи на спортивні відеоінтерв'ю, комунікативний шум є невід'ємною складовою цього жанру, оскільки такі інтерв'ю відображають здебільшого актуальну ситуацію і стан речей з огляду на певну подію у світі спорту безпосередньо під час змагань тощо. До фізичного шуму у спортивних відеоінтерв'ю належать такі зовнішні перешкоди:

1) гамір на стадіоні або у фан-зоні, фоновий шум, голоси глядачів, фанів, інших спортсменів на задньому плані. До прикладу, гірськолижник Фелікс Нойройтер (<https://www.youtube.com/watch?v=tTaaPкYhi9I>) дає інтерв'ю після першого туру змагань в Австрії. Неспроможність почути відповідь та обірвані речення зумовлені перед усім фоновим шумом. Також під час інтерв'ю з Марко Ройсом (<https://www.youtube.com/watch?v=o7wXkGTtPY8>) панує гамір, інтерв'юер вимушений підійти дуже близько до респондента, щоб було чути запитання і відповіді (три крапки позначають обірвані фрагменти):

Marco Reus: Katastrophal gespielt wir haben, wir haben katastrophal verteidigt. Das habe ich... Jetzt habe ich keine Erklärung dafür, wir hatten 0,0 Druck eigentlich, waren einfach... Die waren ganz klar besser, das müssen wir erkennen, aber trotzdem müssen wir auch knallhart sein und das Ganze auch knallhart (...).

Interviewer: Man fragt sich, warum (...) hier wird nicht mit dem Tabellenführer aufgetreten? ...

Marco Reus: (...) wir spielen natürlich zu Hause und dass sie Druck machen, das war auch klar...

2) незавершені репліки, зумовлені обмеженим ефірним часом, тому присутній обрив початкових і завершальних фраз, незрозуміння яких ускладнює сприйняття інтерв'ю для глядачів (<https://www.youtube.com/watch?v=wCwPhpfh4Ss>):

Интерв'юер: Як Вам взаєморозуміння з командою зараз, як повернулись після Виноградова грати? Чи є якісь нові лінії, які, нове шось в футболі? Здобуваєш якісь нові...?

Интерв'юер: (...) оцінюєш сьогодні. Перший тайм дуже хороший провів, в другому трошки важче...

3) погана якість звуку, освітлення і зображення, що, ймовірно, пов'язано із давністю запису та різкі рухи камери, неякісна зйомка інтерв'ю загалом, як, до прикладу, у післяматчевому інтерв'ю із Лотаром Матеусом (<https://www.youtube.com/watch?v=rACxhbUNtHo>);

4) перешкоджання сторонніх осіб зйомці, їх втручання в інтерв'ю, безпосередні відволікання та візуальні перешкоди, як, наприклад, в інтерв'ю з Василем Федоричем оператор втручається у розмову (<https://www.youtube.com/watch?v=hR0lnwctiBk>):

Интерв'юер: А як планував це бій проводити?

Василь Федорич: Ее, ну у мене як таких планів не було, якось все спонтанно так сталося. Ну, в принципі, настроєний був тільки на перемогу, але як воно буде...

Оператор: На мене дивись, кажу! (до респондента).

Також футболіст Юліан Корб неспроможний дати чітку відповідь, тому що його відволікають товариші по команді, які проходять повз і зумисне торкаються його (<https://www.youtube.com/watch?v=3FKIcRibZrw>);

5) технічні переривання сигналу, 'нарізка' питань / відповідей спотворюють інтерв'ю, не дають можливості сконцентруватися і викликають підозру у журналістській маніпуляції;

6) наявність двох журналістів, які перебивають один одного і втручаються невчасно в роз-

мову (https://www.youtube.com/watch?v=R8Ow75e5_2o&t=104s):

Респондент: *Після бою хочеться віддихнути ...*

Ж1: **(перебиває)** *Кароче, дев... перв... самолёты, а девушки потом...*

Ж2: **(перебиває)** *Иными словами, Люда підкатила трошки так, підкатила. А, Сашио, и-и ... до речі, у Вас є якийсь такий, скажімо так, гуру з світу боксу, на якого Ви орієнтуєтесь? Хто це? Яке це прізвище?*

7) сторонні предмети, як от м'яч, який влучив у голову журналістці Єсіці Кастроп (<https://www.youtube.com/watch?v=qHXK5w-vBy0>);

8) комахи, тварини в кадрі та ін.

Фізіологічний шум у спортивних інтерв'ю представлений:

1) вадами мовлення (спілкування з боксерами після бою, коли вони ще не зняли капу або поранені);

2) природною поганою дикцією;

3) втому і порушеннями мовлення через попереднє фізичне навантаження після гри або після бою.

II. Зважаючи на комунікативний шум у зіркових інтерв'ю, варто зауважити, що він не є таким частим явищем, як у спортивних інтерв'ю, але спричинений подібними факторами:

1) фоновий шум у приміщенні, на концерті чи вулиці. Такі відеоінтерв'ю відбуваються переважно зненацька, коли зірка цього не очікує (<https://www.youtube.com/watch?v=qJkw95yfOuw>).

2) галас і гамір, спричинений великою кількістю осіб, зазвичай, на концертах або вечірках. До прикладу, в інтерв'ю з Еліасом М'Бареком (<https://www.youtube.com/watch?v=-yGCXI9FDlg>) наявний сильний фоновий шум через те, що всі говорять водночас (інтерв'юер, респондент, а також інші люди), а також Крістіне Нойбауер не в стані почути запитання, вдає, що зрозуміла його (<https://www.youtube.com/watch?v=TUB8iipsyDA>):

Interviewer: Sie strahlen wieder so glücklich, der gute Mann hütet wieder das Haus, nehme ich an? (шум в залі)

Christine Neubauer: довга пауза... Ja...

3) неякісна зйомка, до прикладу, в інтерв'ю з Іваном Дорном, який втікає від журналістки і ховається в авто від запитань, тому подекуди інтерв'ю незрозуміле для глядача. Також неправильно поставлена камера (<https://www.youtube.com/watch?v=26X3B1Ggjk&t=12s>, <https://www.youtube.com/watch?v=Uw7jSGLy114>) перешкоджає сприйняттю інтерв'ю;

4) перебування респондента у колі інших осіб додає додаткового шуму і розконцентрова-

ної уваги респондента (<https://www.youtube.com/watch?v=pmEYzFUbS9I>);

5) перешкоджання сторонніх осіб зйомці, які націлено підходять до респондента (<https://www.youtube.com/watch?v=OWB-vZULrtE>) або вступають в інтерв'ю, тому, відповідно, відбувається нашарування мовних засобів. В інтерв'ю актриса Гендрікьо Фіц розповідає, як їй вдалось подолати рак та залишатись життєрадісною. При цьому вона ніяковіє через неприємне запитання, тоді у розмову втручається подруга поруч (<https://www.youtube.com/watch?v=uiXmyDpe4oc&list=PLt38bvQrh7Xh--5oOdWj5Jst2IoJdWBD&index=545>):

Interviewerin: Sie sehen super aus! Wie machen Sie das? Woher kommt diese positive (...)?

Hendrikje Fitz: Ach, das ist doch einfach, wenn man weiß, dass man nur nicht voller Metastasen ist, sondern das ist halt ein Klops, der muss weg, wie auch immer. Das ja, aber das wird, also, dass man weiß...

Freundin von Hendrikje Fitz: Auch sagen „Sie ist ein Mensch mit einem Grund positiv naturell“.

6) одночасне мовлення інтерв'юера і респондента ускладнюють сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів (https://www.youtube.com/watch?v=hhKyN2_9eqQ):

B: Wo ist denn der Respekt, wenn ich als Antisemit betitelt werde?

J: (одночасно) Bleiben wir bitte bei Ihnen!

B: Ja, ich frage doch. Also ich verstehe Ihre Frage nicht, warum...

J: (одночасно) Ich würde gerne wissen, wo der Respekt ist?

7) втручання в інтерв'ю операторів, інших працівників у студії, безпосередні відволікання та візуальні перешкоди, голос і шум за кадром (<https://www.youtube.com/watch?v=YRwEIL5hv3I&t=439s>):

Ж: У нас був Іво Бобул на ефірі насправді влітку і ми дуже серйозно говорили про українське мистецтво, про музику, це Івану я пояснюю. Іво Бобул себе поводив набагато розкутішим, ніж ти.

I: Ну, він вже досвідченіший. ... (втручання осіб за кадром)

8) технічні переривання сигналу. Наприклад, інтерв'ю з Dome (<https://www.youtube.com/watch?v=b08EizlwaVM&t=74s>) відбувається по телефону, але й з одночасною зйомкою для Youtube;

9) 'нарізка' питань / відповідей спотворюють інтерв'ю, не дають можливості сконцентруватися, що ж насправді сказав інтерв'юер, викликають підозру у журналістській маніпуляції. Адже

справді нелегко зрозуміти питання без попередніх знань щодо особистості респондента і попереднього контексту розмови, коли той чи інший респондент не дуже відомий широкому загалу. Ймовірна їх причина – обмеження ефірного часу або нерелевантність продовження розмови.

Фізіологічний шум у зіркових інтерв'ю спричинений:

1) вадами і порушеннями мовлення (спілкування з втомленими знаменитостями, відразу після концерту або виступу);

2) порушенням мовлення через алкогольне сп'яніння, як от в інтерв'ю з Гіною-Лізою Лофінк (<https://www.youtube.com/watch?v=4ekUJt4DhNM>);

3) порушенням мовлення через наркотичний стан респондента (<https://www.youtube.com/watch?v=LjGiiYIkEsA>); 4) також існує ціла серія інтерв'ю, де журналісти ведуть інтерв'ю в дорозі або зумисне потрапляють з респондентами у незвичні і незручні умови, що ускладнює спілкування. Наприклад, спілкування у кулі, яку котить по вулиці публіка або ж на ланцюжковій каруселі, що унеможливує нормальний тембр голосу і манеру спілкування (<https://www.youtube.com/watch?v=hQ9PLB1KOak>; Rock am Ring: Unnötig kompliziertes Interview mit Kraftklub im Kettenkarussell | Circus HalliGalli, <https://www.youtube.com/watch?v=uXlm6Z17N1o>);

5) темп мовлення, до прикладу, програма у форматі «50 питань за 5 хвилин» (https://www.youtube.com/watch?v=NPY_f7Wt0Ts), у якій респонденти повинні швидко реагувати і відповідати на питання, довго не замислюючись.

III. До фізичного шуму у політичних інтерв'ю належать такі чинники:

1) колеги респондента, які унеможливають інтерв'ю. Після засідання ПАРЄ російська журналістка програми «60 минут» Скабеєва Ольга спробувала взяти інтерв'ю у членів української делегації, але у відповідь вона почула гімн України, тому що респонденти відмовляються відповідати на запитання, які ставить інтерв'юер. Журналістка марно намагається перекричати їх та отримати відповідь, хоча б від одного з респондентів (<https://www.youtube.com/watch?v=FbZZ-AkfwJ8&vl=uk>);

2) підступи техніки, складна ситуація зйомки, коли журналісти «вичікують» або «викривають» політиків;

3) одночасно висловлені запитання двох-трьох журналістів або синхронне говоріння комунікантів в обох мовах (<https://www.youtube.com/>

[watch?v=-jNt-A2-CDw&t=321s](https://www.youtube.com/watch?v=-jNt-A2-CDw&t=321s)), адже найбільша невдача для журналістів – це відсутність нагоди поставити запитання, тому вони говорять в унісон, так, що не розібрати ані адресату, ані глядачеві, про що йшлося у запитанні. Саме тому й виникають паузи і перебої в таких політичних інтерв'ю;

4) гамір у сесійній залі, на перерві, на вулиці;

5) перешкоджання сторонніх осіб зйомці, їх втручання в інтерв'ю, безпосередні відволікання та візуальні перешкоди.

6) технічні переривання сигналу, 'нарізка' питань / відповідей, що викликає підозру у журналістській маніпуляції.

Фізіологічний шум пов'язаний із такими особливостями, які узагальнено подаємо нижче:

1) вади мовлення, наприклад в інтерв'ю «Таня Чорновол. Повне інтерв'ю 5 каналу» (<https://www.youtube.com/watch?v=CQ9sXVT0710>) респондентка перебуває в реанімації після побиття, у неї зламаний ніс, їй важко говорити, а відтак – і важко її зрозуміти;

2) природна погана дикція (наприклад, Андрій Парубій).

Висновки і перспективи дослідження. Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що у спортивних відеоінтерв'ю переважають як фізичний шум: гамір на стадіоні або у фан-зоні, голоси сторонніх осіб, обірвані репліки в обох лінгвокультурах, погана якість зйомки (в українській лінгвокультурі), перешкоджання сторонніх осіб, сторонні предмети (частіше у німецькій лінгвокультурі); як фізіологічний шум: вади мовлення, природна погана дикція, порушення мовлення в обох лінгвокультурах. У «зіркових» відеоінтерв'ю домінують фізичний шум: фоновий шум на концерті, вечірці чи вулиці, перебування респондента у колі інших осіб, перешкоджання сторонніх осіб зйомці, одночасне мовлення інтерв'юера і респондента, втручання в інтерв'ю працівників студії (в обох лінгвокультурах), погана якість через раптовість інтерв'ю без попередньої домовленості (в українській лінгвокультурі); фізіологічний шум: вади і порушення мовлення (обидві лінгвокультури), алкогольне і наркотичне сп'яніння знаменитостей, ускладнені умови зйомки і мовлення (у німецькій лінгвокультурі). Для політичних відеоінтерв'ю комунікативний шум є найменш поширеною перешкодою, однак як фізичний шум наявні одночасне мовлення інтерв'юера і респондента, гамір у залі засідань, на вулиці, швидкий темп питань через обмежений ефірний час (в обох лінгвокультурах), перешкоджання сторон-

ніх осіб, одночасно висловлені запитання кількох журналістів (в українській лінгвокультурі). Як фізіологічний шум характерні вади мовлення, зумовлені станом здоров'я (в українській лінгвокультурі).

У результаті засвідчено, що комунікативні девіації, спричинені комунікативним шумом, мають більше спільного, аніж відмінного у досліджуваних лінгвокультурах. Постулюється ідея

про те, що вплив дискурсивного середовища є невід'ємним і його можна хіба що корегувати, передбачати і бути готовим до нього, але безпосередньо змінити чи уникнути – неможливо. Перспективною подальших розвідок вважаємо вивчення комунікативних девіацій в різних мовленнєвих жанрах в українській і німецькій лінгвокультурах та інших лінгвокультурах, а також для викладання комунікативного менеджменту.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи. Львів: ПАІС, 2005. 264 с.
2. Кричківська О. В. Моделювання процесу формування між культурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності / Молодий вчений. № 12 (15), 2014 р. С. 305.
3. Кушнерук С. П. Документная лингвистика. 5-е изд. М.: Наука, 2012. 254 с.
4. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. М.: Смысл, 1999. 310 с.
5. Морозова І. Манипулятивна природа комунікативного шуму в діалогі / Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 18. С. 70-74.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Черкаси, 2017. 890 с.
7. Шведова Д. С. Дискурсивне конструювання пародійної особистості в американській кінокомедії / Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. 2014, Кн. 2. С. 278-283.
8. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. М.: ТОО ТК «Петрополис», 1998. 432 с.
9. Shannon, C. E., & Weaver, W. The Mathematical Theory of Communication. Urbana: IL The University of Illinois Press, 1949. P. 1-117.

Dyakiv Kh. Yu. COMMUNICATIVE NOISE AS AN IMPACT FACTOR IN VIDEO INTERVIEWS

The article analyzes the influence of discursive environment on the emergence of communicative deviations in video interviews in Ukrainian and German linguistic cultures. In particular, the paper focuses on studying communicative noise as a disruption of communication in the physical and physiological aspects, taking into account only such kind of noise that does not depend of the interviewer and the respondent and which cannot be avoided in particular situations. It is established that in sports video interviews physical noise manifests itself as the roar of crowd at the stadium or in the fan zone, the voices of bystanders, unfinished sentences in both linguistic cultures, poor shooting quality (in Ukrainian linguistic culture), interference on the part of bystanders, external objects (more often in German linguistic culture); while physiological noise manifests itself as speech defects, inherent bad articulation, speech impairment in both linguistic cultures. Celebrity video interviews are dominated by the following physical noise: background noise at a concert, party or in the street, the respondent's being surrounded by other people, bystander's interference with the shooting, the interviewer and respondent talking at the same time, interference in the interview on the part of studio staff (in both linguistic cultures), poor quality due to the suddenness of interviews conducted without a prior agreement (in Ukrainian linguistic culture); physiological noise: speech defects and impairment (in both linguistic cultures), alcohol and drug intoxication of celebrities, complicated shooting and broadcasting conditions (in German linguistic culture). As for political video interviews, communicative noise is the least common obstacle here, yet physical noise manifests here through the simultaneous speaking of the interviewer and the respondent, through the noise in the meeting room, in the street, the fast-paced questions due to limited airtime (in both linguistic cultures), interference from outsiders, and questions asked by multiple journalists at the same time (in Ukrainian linguistic culture). Physiological noise is characterized by speech defects due to health condition (in Ukrainian linguistic culture). As a result, it is attested that communicative deviations caused by communicative noise have more common than divergent features in the linguistic cultures under study.

Key words: *communicative noise, discursive environment, video interview, Ukrainian linguistic culture, German linguistic culture.*